

УДК 378.091.313

О.В. Русакова, м. Коломия, Україна
І.П. Сагайдак, м. Заліщики, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У КОЛЕДЖАХ

Постановка проблеми. Умови розвитку сучасної професійної освіти вимагають упровадження інтерактивного навчання, яке демонструє модель постійного активного обміну інформацією між викладачами та студентами з множинним діалоговим рівнем взаємодії, у процесі якої і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає створення ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми. Воно ефективно сприяє формуванню необхідних навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва.

Інтерактивні освітні технології покликані підвищити рівень успішності студентів та вдосконалити навчальні процеси, зокрема при вивченні фундаментальних дисциплін у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації. Однією із заporук успішного навчання та чи не найважливішою умовою якості освіти є ставлення викладача до процесу навчання, прагнення його постійно вдосконалювати свій фаховий рівень.

Залучивши до інтерактивного навчання сучасні досягнення у сфері інформаційних технологій та комунікацій, можна отримати якісно новий освітній процес. Інформаційні, комунікаційні та інтерактивні технології зробили можливим те, що навіть не могли собі уявити ще декілька десятиліть назад найсвітліші голови науки. Розробка нових методів навчання дала змогу перевернути уявлення про традиційне навчання, значно розширити світогляд, адже стерло багато обмежень, які притаманні традиційним методам навчання. Чого варте застосування електронних підручників та інтерактивних класів? Студенти не повинні носити кілограми підручників, натомість вони отримують одне «вікно», через яке можна засвоювати знання з різних дисциплін як професійного, так і гуманітарного спрямування. А яким доступним є відображення на великій проекційній дошці світлового відбитка слова чи речення або демонстрація виробничих процесів у режимі реального часу. Це все наслідок впливу

високотехнологічних розробок, які допомагають полегшити процес навчання та зробити його високоефективним.

Аналіз попередніх праць. В Україні питання використання інноваційних технологій у навчальному процесі детально висвітлюють Н. Бондарчук, Л. Буркова, В. Вакуленко, О. Дубягін, Л. Коношевський, Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр, О. Корабльов, Г. Селевко, С. Сисоєва, Д. Костюк та інші. Є чимало досліджень, присвячених упровадженню інноваційних технологій у початковій та основній школі. Питаннями застосування інновацій у вищій освіті займаються С. Стрілець, О. Дубасенюк, О. Комар. Ґрунтовний огляд інтерактивних методів здійснили у своїх роботах К. Баханов, В. Воронцов, В. Дяченко, І. Казанцев, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Савченко.

Мета статті — розкрити особливості та переваги застосування інтерактивних технологій на заняттях з української мови у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації.

Виклад основного матеріалу. Базою інтерактивного підходу в навчанні є вправи та завдання, які виконують студенти. Основною відмінністю інтерактивних вправ та завдань від звичайних є те, що вони направлені не тільки на закріплення вже вивченого матеріалу, а й на опрацювання нового. У сучасній педагогіці є чимало інтерактивних підходів, серед яких найпоширеніші такі: творче завдання; робота в малих групах; навчальні ігри (рольові ігри, імітації, ділові ігри); використання громадських ресурсів (запрошення спеціаліста, екскурсії); соціальні проекти та інші неаудиторні методи (соціальні проекти, змагання, радіо, газети, фільми, вистави, виставки, пісні тощо); розминки; вивчення та закріплення нового матеріалу: інтерактивна лекція, робота з прикладними інструкціями, з відео- та аудіоматеріалами; дискусії («займи позицію», «зміни позицію», «ток-шоу», «дебати» тощо); вирішення проблеми («дерево рішень», «мозковий штурм» тощо) [1; 2; 4; 5]. На думку М. Кадемії, «використання сучасних інтерактивних педагогічних технологій навчання сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців» [3, с. 126]. Проаналізуємо ті з перелічених інтерактивних методик, які вважаємо ефективними під час вивчення української мови у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації.

У процесі вивчення української мови доцільним є використання **творчих завдань**. Виконуючи таке завдання, студенти не тільки відтворюють знання, здобуті на попередніх заняттях, а й творчо вирішують певну проблему, оскільки завдання містить елемент самостійності та має, як правило, декілька підходів. Творче завдання, особливо завдання професійного спрямування, робить навчання змістовним та мотивує студентів до творчого пошуку. Незнання відповіді та можливість знайти правильне рішення, яке опирається на власний досвід та досвід знайомих чи друзів, дозволяє створити фундамент для співпраці, співнавчання, яке охоплює всіх учасників навчального процесу, включаючи і педагога. Вибір такого завдання вимагає творчого підходу й самого педагога, оскільки ґрунтується на таких критеріях: не може містити однозначної відповіді чи вирішення; є практичним та корисним для студентів; пов'язане з життям студентів та викликає в них інтерес; максимально слугує меті навчання. Якщо студенти не звикли працювати творчо, то слід поступово вводити спочатку прості вправи, а потім їх варто ускладнювати.

Наведемо приклад творчої роботи студентів. В аудиторії можна провести круглий стіл на тему «Географічні назви нашого краю». Для цього студенти об'єднуються в групи по 2-4 осіб і готують невеликі повідомлення про похідні географічні назви власного населеного пункту, району чи області (назви сіл, міст, мікрорайонів, кутків, вулиць, рік, гір, лісів, парків, урочищ). Необхідно акцентувати увагу студентів на тому, що вони мають добирати тільки ті назви, які утворені певним способом словотвору, є похідними від інших слів.

Педагог перед виконанням такого творчого завдання подає чіткий інструктаж: 1) студенти обирають географічну назву (кілька назв), про яку готуватимуть повідомлення; 2) збирають інформацію про конкретну назву, розпитуючи старших людей, красназавців, викладачів, знайомих, а також опрацьовуючи відповідну додаткову літературу, словники; 3) з'ясовують період виникнення назви і встановлюють можливого творця цієї назви; 4) визначають твірне

слово, вказують спосіб словотвору та морфемну будову слова; 5) висловлюють власну гіпотезу походження назви, обґрунтовують її. Також студенти можуть підготувати відповідні фотоматеріали, карти тощо.

Творче завдання є основою будь-якого інтерактивного методу, зокрема при вивченні української мови. Воно сприяє формуванню умінь і навичок пошукової роботи, творчого мислення студентів, самостійності у вирішенні питання. Студенти вчаться шукати потрібний матеріал, опрацьовувати його, застосовувати в процесі творчого пошуку прийоми аналізу й синтезу, знаходити нестандартне й оригінальне вирішення завдання, що для майбутніх фахівців є неабиякою цінністю.

Робота в малих групах — це одна із найпопулярніших стратегій, оскільки дає можливість усім студентам (у тому числі дуже пасивним через їхню сором'язливість) брати участь у роботі, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування, зокрема розвивати вміння активно слухати, виробляти загальну думку. Усе це часто буває неможливим у великому колективі.

Викладач об'єднує студентів у малі групи (4-6 осіб), розподіляє завдання між групами. За короткий час (3-10 хв) студенти мають виконати це завдання та представити результати роботи своєї групи. Робота в малих групах дає змогу заощадити час на уроці, адже зникає потреба вислуховувати кожну людину у великій групі.

Під час організації групової колективної роботи слід переконатись, що студенти володіють знаннями та вміннями, необхідними для виконання колективного завдання. Нестача знань дуже швидко дасть про себе знати — студенти не будуть прикладати зусиль для виконання завдання. Крім того, завдання викладача — подати максимально чіткі інструкції.

Кожен учасник групи виконує одну із запропонованих ролей. Спікер, або керівник групи, зачитує завдання групи, організовує порядок виконання, пропонує учасникам групи висловитися по черзі, заохочує групу до роботи, підбиває підсумки роботи, визначає доповідача. Секретар стисло веде записи результатів роботи своєї групи, а також бере участь у обговоренні та висловлює думку групи під час підбиття підсумків або допомагає доповідачеві. Посередник стежить за часом, заохочує групу до роботи. Доповідач висловлює спільну думку групи, доповідає про результати роботи групи.

Наведемо приклад. Під час вивчення розділу «Фонетика» одній із груп можна запропонувати попрацювати з прислів'ями. Спікер читає кілька прислів'їв: *Де верба, там і вода. Зігнувся, як верба над водою. Де срібліє вербиця, там здоров'я. Вербова роса краще вівса. Весна багата на квіти, а верба на котики. Не чекай од осені сонця, а од верби яблук. Вербу спитай, який буде май.* Під час обговорення учасники пояснюють зміст, з'ясовують, яка рослина, крім верби, є символом України. Після цього спікер оголошує наступні завдання, а саме: зробити фонетичну транскрипцію двох прислів'їв на вибір, виконати фонетичний розбір виділених слів. Під час колективного опрацювання фонетичної транскрипції та фонетичного розбору студенти краще засвоюють навчальний матеріал, набувають необхідних умінь та навичок, а також мають змогу виправляти помилки один одного. На завершення студенти пригадують, а секретар записує прислів'я про рослини, тварини, об'єкти неживої природи (сонце, зорі, річка тощо). Час виконання такого типу завдань — 10-12 хвилин.

У процесі обговорення учасники спочатку висловлюють свої думки за бажанням, а потім по черзі. Важливим є дотримання правил активного слухання: усі уважно слухають того, хто говорить, і не перебивають; обговорюють ідеї, а не студентів, які висловили їх; утримуються від оцінок та образ учасників групи; намагаються дійти спільної думки, хоча в деяких випадках у групі може бути особлива думка і вона має право на існування. Викладач може надавати необхідну допомогу кожній із груп, а після оголошення результатів аналізує роботу груп.

Продуктивною є **робота в парах** як одна із форм роботи в малих групах. Викладач обирає питання дискусійного характеру або гіпотетичну ситуацію. Після пояснення питання або фактів, наведених у ситуації, педагог дає студентам небагато часу для того, щоб продумати можливі відповіді або рішення самостійно. Після цього об'єднує студентів у пари, визначає, хто з пари

починатиме висловлюватись, і пропонує їм обговорити свої ідеї одне з одним. Краще зразу визначити час на висловлювання кожного з учасників пари і спільне обговорення. Це допомагає студентам від початку звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди щодо відповіді.

Кожна пара обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом, виникає дискусія. Так, завдання для роботи в парі обирають для поглиблення, узагальнення та систематизації знань з теми «Правопис м'якого знака, апострофа». Викладач пропонує одному студентові вибрати 6-8 слів іншомовного походження, продиктувати їх іншому студентові та разом перевірити написане: *Конферансьє, ательє, порт'єра, мільярд, мільйон, кан'йон, Ньютон, альбатрос, дос'є, віньєтка, бар'єр, кар'єра, Монтеск'є, прем'єр, ін'єкція, кон'юнктура, інтер'єр, бюджет, бюро, бюлетень*. Кожен по черзі читає, висловлює думки. Під час виникнення проблемної ситуації учасники повинні дійти спільного висновку.

Перевагами роботи в малих групах чи в парі, на нашу думку, є краще засвоєння навчального матеріалу, формування навичок міжособистісного спілкування для досягнення спільного результату.

Ефективним та добре відомим інтерактивним методом колективного обговорення є **метод «мозкового штурму»**, який спонукає студентів виявляти свою уяву та творчість шляхом вираження думок усіх учасників, допомагає знаходити декілька рішень щодо конкретної проблеми. Викладач повідомляє завдання, наприклад, з'ясувати, чому словотвір є основним засобом збагачення словникового складу мови, визначити стилістичну роль засобів словотвору в різних стилях мови, пояснити, чому саме художній стиль вирізняється особливими фонетичними засобами. Педагог пропонує учасникам висловлювати власні ідеї, вислуховує їх, при цьому не робить зауваження та не вносить корективи, а також не допускає глузувань, коментарів або висміювання яких-небудь ідей. Забороняється обговорювати й оцінювати ідеї на етапі їх висловлювання, однак дозволяється повторювати або розширювати ідеї, запропоновані будь-ким. Обговорення триває доти, доки надходять нові ідеї. Викладач заохочує всіх студентів до висловлення якомога більшої кількості ідей і не пропускає жодної з них, а також спонукає розвивати або змінювати ідеї інших та допомагає обирати ті ідеї, які представляють істину. На завершення слід проаналізувати та оцінити запропоновані ідеї.

Метод «мозкового штурму» навчає студентів знаходити правильне вирішення проблемного питання шляхом вільного висловлювання своїх думок усіма учасниками колективного обговорення.

Метод «Мікрофон» дає можливість кожному за бажанням висловити свою думку швидко й лаконічно. Право висловлювати власну думку має тільки той студент, у кого символічний мікрофон, інші студенти не можуть говорити та викрикувати з місця. Слід зауважити, що відповіді не коментують і не оцінюють. Викладач може обмежити час для висловлювання. Прикладом використання цього методу на заняттях з української мови може бути такий: студент з мікрофоном продовжує одну із фраз: 1) опрацювання тем з фонетики, орфоєпії та стилістики для мене було корисним тим, що...; 2) найлегшим під час опрацювання матеріалу для мене було...; 3) свої знання з тем розділу я б оцінив (оцінила) на... Студенти вчаться правильно формулювати власні думки, обирати найважливіше, дотримуватися чіткості, логічності, послідовності і в той же час стислості висловлювання.

Висновки. Інтерактивне навчання спрямоване на розвиток цілісної особистості, кваліфікованого фахівця. Під час застосування інтерактивних технологій у процесі вивчення української мови у майбутніх молодших спеціалістів формуються уміння і навички аналізувати, співпрацювати, виявляти проблемні питання, вирішувати їх, розвиваються комунікативні вміння й навички. Студенти вчаться й самостійно працювати, шукати необхідну інформацію, висловлювати й обґрунтовувати власні ідеї, творчо підходити до вирішення того чи того завдання.

Новітні технології можуть бути інструментом становлення свідомості відповідальних громадян, які мають спільні суспільні цінності з іншими розвиненими країнами світу, що

складають основу світових взаємовідносин та мають значний вплив на міжнародному рівні. Це дає змогу інтегруватися в міжнародну спільноту без особливих зусиль та бути її складовою. І звичайно, бути відповідальним громадянином своєї держави, розвиватись та розвивати нові покоління освічених людей.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на визначення переваг застосування інтерактивних технологій у процесі вивчення інших дисциплін гуманітарного циклу для якісної підготовки майбутніх фахівців.

Література:

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання : лінгводидактичні засади / Л. Варзацька // Дивослово. — 2005. — № 2. — С. 5-19.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р.С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр. — Львів : ЛДУ БЖД, 2012. — 380 с.
3. Кадемія М. Ю. Використання інтерактивних технологій навчання / М. Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2013. — № 3. — С. 125-132.
4. Кадемія М. Ю. Інтерактивні засоби навчання : навчально-методичний посібник / М. Ю. Кадемія, О.А. Сисоєва. — Вінниця, 2010. — 217 с.
5. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / За ред. О. І. Пометун. — К., 2004. — 192 с.

У статті розглянуто особливості використання сучасних інтерактивних технологій під час вивчення української мови студентами вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Проаналізовано найбільш ефективні інтерактивні методи навчання (творче завдання, робота в малих групах і в парах, методи «мозковий штурм» та «мікрофон»), представлено порядок їх застосування в навчальному процесі, проілюстровано мовним матеріалом, визначено переваги кожного з них. Здобуті на заняттях із застосуванням інтерактивних технологій комунікативні навички, вміння самостійно працювати й співпрацювати, творчо мислити сприяють якісній підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: навчання, інтерактивні технології, вища освіта.

В статье рассмотрены особенности использования современных интерактивных технологий при изучении украинского языка студентами высших учебных заведений I-II уровней аккредитации. Проанализированы наиболее эффективные интерактивные методы обучения (творческое задание, работа в малых группах и в парах, методы «мозговой штурм» и «микрофон»), представлено порядок их применения в учебном процессе, языковой материал, определены преимущества каждого из них. Полученные на занятиях с применением интерактивных технологий коммуникативные навыки, умение самостоятельно работать и сотрудничать, творчески мыслить способствуют качественной подготовке будущих специалистов.

Ключевые слова: обучение, интерактивные технологии, высшее образование.

In the article the features using modern interactive technologies in learning Ukrainian. Analyzed the most effective interactive training methods (creative task, work in small groups and in pairs, methods of «brainstorming» and «microphone»), represented by the order of their use in the classroom, illustrated linguistic material, defined benefits of each. Gained in the classroom using interactive technology communication skills, ability to work independently and collaborate, think creatively promote qualitative training of future professionals.

Keywords: teaching, interactive technology, higher education.